Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi

Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
_____________dos. Zaur Məmmədov
"____" ______ 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050107-İbtidai sinif müəllimliyi a+b
Fakültə: Filologiya və ibtidai təhsil
Kafedra: Pedaqogika, psixologiya və incəsənət

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Təhsil və pedaqoji fikir tarixi
Fənn proqramı: Lənkəran Dövlət Universitetinin "Pedaqogika, psixologiya və incəsənət fənləri" kafedrasının 14 fevral 2022-ci il tarixli 08 saylı iclas protokolu ilə çapa tövsiyə edilmişdir.
Kodu: İPF-B16
Tədris ili: IV (2025-2026) semestr: VII
Tədris yükü: Ümumi-150 saat. Auditoriya-45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)
Tədris forması: Əyani
AKTS üzrə kredit: 5 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, dərəcəsi: ped.ü.f.d. dos. Cəfərov Sahil Nizam oğlu
Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Ə.Məmmədov k. 19
E-mail ünvanı: ceferovsahil610@gmail.com

III. Tövsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

1. Əhmədova H.M., Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bakı, ADPU, "Elm və təhsil", 2014, 432 səh.
2. "Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi", fənninin proqramı. Bakı, "Yeni Poliqrafist", MMC, 2017, 36 səh. (Tərtibçilər: Əhmədova H.M., Zeynalova N.E.)
3. Talıbov Y.R., Salıyeva F.B., Quliyev S.M. Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi. Bakı-2000, "Ünsiyyət", 516 səh.
4. Hüseynzadə R.L., "Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixi" fənni üzrə proqram. Bakı, 2010, 45 səh.

Əlavə:

5. Bayramova H.B. "Çar Rusiyasının Azərbaycandakı təhsil siyasəti: unifikasiya prosesi və tarixi-pedaqoji paradiqmanın formalaşması", Bakı, "Elm"-2015, 368 səh.
6. Qəhrəmanova A.F., Azərbaycan Demokratik Respublikasında xalq maarifinin təşkili yolları. Bakı-OKA-Ofset", 2005, 157 səh.
7. Seyidov F.Ə. "Azərbaycan pedaqoji fikir tarixindən səhifələr", Bakı, Çaşıoğlu, 2002, 324 səh.
8. Bəşirov V.P. "Azərbaycan pedaqoji fikrində milli tərəqqi ideyaları (XIX əsrin sonu-XX əsrin əvvəlləri)". Bakı, OKA-ofset, 2008, 224 səh.
9. Bəşirov V.P. "Azərbaycan maarifpərvərlərinin mütərəqqi pedaqoji ideyalarının inkişafı (1870-1920-ci illər), Bakı-OKA-ofset, 2008, 101 səh. "

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənlərin tədris olunmasına zərurət yoxdur.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

"Təhsil və pedaqoji fikir tarixi" Respublikanın pedaqoji ali məktəblərində hazırlanan gələcək müəllimlərin Azərbaycan xalqının zəngin pedaqoji irsi, tərbiyə, təlim, təhsil nəzəriyyəsi və təcrübəsi ilə tanış edir. Bu kursun tədrisi tələbələrin ümumi pedaqoji fikir tarixi zəminində Azərbaycan xalqının məktəb və pedaqoji fikrinə dair biliyini yüksəldir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemdə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarina uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

– 10 bal – tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavab dəqiq və hərtərəflidir;
– 9 bal – tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam aça bilir;
– 8 bal – tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
– 7 bal –tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandıra bilmir;
– 6 bal – tələbənin cavabı əsasən düzgündür;

– 5 bal – tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
– 4 bal – tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
– 3 bal – tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandıra bilmir;
– 1-2 bal – tələbənin mövzudanqismən xəbəri var;
– 0 bal – suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

Ümumi balların cəmi	Qiymət (sözlə)	Hərflə
91-100	əla	(A)
81-90	çox yaxşı	(B)
71-80	yaxşı	(C)
61-70	kafi	(D)
51-60	qənaətbəxş	(E)
51-dən aşağı	qeyri-kafi	(F)

IX. Davranış qaydalarının pozulması:

Tələbə universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görüləcək.

X. Təqvim-mövzu planı: 45 saat (30 saat mühazirə, 15 saat seminar)

№	Keçiriləcək mövzuların məzmunu	Müh.	Sem.	Tarix
1.	**Mövzu:** XII əsrə qədər Azərbaycanda tərbiyə, məktəb və pedaqoji fikir. **Plan**: Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi kursunun məqsədi, vəzifələri və qurluşu. “Avesta”da əqli və əxlaq tərbiyəsi məsələləri.Zərdüştlük. Alban əlifbası və kilsə məktəblərinin meydana gəlməsi. Azərbaycanda islamın yayılması və məscidlər nəzdində müsəlman məktəblərinin-mədrəsələrin açılması. Quranda əxlaq tərbiyəsi məsələləti. “Kitabi Dədə-Qorqud”dastanında tərbiyə məsələləri. **Mənbə**: [1; 3; 5]	2	2	
2.	**Mövzu**: XIII-XVIII əsrlərdə Azərbaycanda tərbiyə, məktəb və pedaqoji fikir. **Plan**:.Orta əsrlər dövründə Azərbaycanda mədəniyyətin inkişafı. Nizami Gəncəvinin (1141-1209) əsərlərində tə”lim və tərbiyə məsələləri. Nəsrəddin Tusinin (1201-1274) “Marağa rəssədxanası”.”Əxlaqi-Nasirin”əsərində təlim-tərbiyə məsələləri. Əvhədi Marağayi (1275-1333),İmadəddin Nəsimi (1369-1417) və Ş.İ.Xətainin (1486-1524) əsərlərində tərbiyə və təlim məsələləri. M.Füzuli (1498-1556) tərbiyə və Təlim haqqında. Qövsi Təbrizi (XVII əsr) və Saib Təbrizi (1610-1676) tərbiyə haqqında. M.P.Vaqifin (1717-1797) müəllimlik fəaliyyəti. Vaqi yaradıcılığında vətənpərvərlik xalqlar dostluğu ideyaları. **Mənbə**: [1; 2; 3]	2		
3.	**Mövzu**: XIX əsrdə Azərbaycanda məktəb və təhsilin inkişafı. **Plan**: Azərbaycanda xalq maarifi sahəsində çarizmin siyasəti Zaqafqaziya məktəblərinin 1829-cu il nizamnaməsi və Azərbaycanda ilk dövlət məktəblərinin-qəza məktəblərinin meydana gəlməsi Zaqafqaziya məktəblərinin 1835 və 1848-ci il nizamnamələri. Qafqaz Təhsil Dairəsinin yaradilması. Müsəlman məktəbləri. Qafqaz məktəblərinin 1853-cü il nizamnaməsi və Azərbaycanda ilk ibtidai məktəblərin yaradilması. Şamaxı dördsinifli ali ibtidai məktəbin təşkili. Sövti üsulla (səsli üsulla) Azərbaycanda ilk dərsliklərin meydana çıxması. Azərbaycanda qadın təhsilinin ümumi vəziyyəti. .**Mənbə**: [1; 3; 5]	2	2	
4.	**Mövzu**: XIX əsrin II yarısında Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir .**Plan**: 1860-1880-ci illərdə Azərbaycanda məktəb təhsilinin vəziyyəti. a)Qafqaz məktəblərinin 1860-cı il Nizamnaməsi və məktəb təhsilində durğunluq. b)Qafqaz məktəblərinin 1867-ci il Nizamnaməsi. c)1873-cü il noyabr qanunu üzrə zaqafqaziya və Azərbaycanda məktəb sisteminin Rusiya imperiyasındakı məktəb sisteminə uyğunlaşdırılması. d)1876-cı il Bakı-Dağıstan və İrəvan-Yelizavetopol xalq məktəbləri direksiyasının təşkili.	2		

	Şəhər məktəblərinin 1872-ci il Nizamnaməsi və mövcud qəza məktəblərinin şəhər məktəblərinə çevrilməsi. Kənd normal məktəblərinin 1875-ci il Nizamnaməsi və Azərbaycanda təhsilin rus dilində keçildiyi ilk kənd məktəbinin əmələ gəlməsi,xalq məktəbləri şəbəkəsinin genişlənməsi. Dəmiryolu,Bazargünü və Sənət məktəblərinin meydana gəlməsi və onlarda təhsilin məzmunu. Zaqafqaziya Müəllimlər Seminariyası nəzdində Azərbaycan şö"bəsinin təşkili və Azərbaycan məktəbləri üçün müəllim kadrların hazırlanmasında onun rolu. **Mənbə**: [1; 6; 7]			
5.	**Mövzu**: XIX əsrdə Azərbaycanda maarifçilik hərəkatı. Əhatə olunacaq məsələlər. **Plan**: A.A.Bakıxanovun (1794-1847) həyatı, ictimai-siyasi görüşləri. Tərbiyə və təlim haqqında fikirləri. .M.Kazımbəyin (1802-1870) elmi-pedaqoji fəaliyyəti. .M.Ş.Vazehin (1805-1852) pedaqoji fəaliyyəti və təlim-tərbiyə haqqında fikirləri. .M.F.Axundovun (1812-1878) pedaqoji fəaliyyəti və ictimai siyasi görüşləri. .M.F.Axundovun yeni əlifba uğrunda mübarizəsi,tərbiyə haqqında fikirləri və Azərbaycanda yeni məktəblərin xidmətləri. **Mənbə:** [1; 2; 3]	2	2	
6.	**Mövzu**: XIX əsrin 60-ci illərində Rusiyada məktəb islahatları və onların Azərbaycan maarifinə təsiri. **Plan**: A.O.Çernyayevski (1840-1894) və onun pedaqoji fəaliyyəti. A.O.Çernyayevskinin "Vətən dili", "Rus dili"dərslikləri və "Rəhbərlik"adlı metodik vəsaiti. A.O.Çernyayevskinin "vətən dili"(II hissə) dərsliyinin hazırlanmasında və yeni üsullu məktəblərin təşkilində S.Vəlibəyoyun (1861-1902)xidmətləri. Azərbaycanda orta təhsil müəssisələrinin-real və klassik ğimnaziyalarının meydana ğəlməsi. 60-cı illərin məktəb islahatı və qadın təhsili məsələləri.Qadin ğimnaziyalarının meydana cıxması. **Mənbə**: [1; 3; 4; 5]	2		
7.	**Mövzu**: XIX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda ilk dövlət məktəblərinin yaranması və pedaqoji fikrin maarifçilik hərəkatı**.** **Plan**: Azərbaycanda xalq maarifi sahəsində çarizmin siyasəti Zaqafqaziya məktəblərinin 1829-cu il nizamnaməsi və Azərbaycanda ilk dövlət məktəblərinin-qəza məktəblərinin meydana gəlməsi Qafqaz məktəblərinin 1853-cü il nizamnaməsi və Azərbaycanda ilk ibtidai məktəblərin yaradilması. Azərbaycanda qadın təhsilinin ümumi vəziyyəti. **Mənbə**: [1; 2; 3]	2	2	
8.	**Mövzu**: Ana dilində təlim ideyasının meydana gəlməsi və inkişaf tarixi. **Plan**: Ana dili məktəblərinin təşkilində ilk addımlar.M.İ,Qasirin (1824-1900) pedaqoji fəaliyyəti,onun ana dili məktəbi və dərslikləri. .H.Zərdabinin (1842-1907) xalq maarifi uğrunda mübarizəsi. S.Ə.Şirvaninin (1835-1888) pedaqoji fəaliyyəti,onun ana dili məktəbi və ana dili dərsliyi. M.T.Sidqi (1854-1904) və M.M.Nəvvabın (1833-1918) ana dili məktəbləri və dərslikləri. S.M.Qənizadə (1866-1937),H.Mahmudbəyovun (1864-1928) pedaqoji fəaliyyəti və onların yaratdıqları "Rus-müsəlman məktəbi". R.Əfəndiyevin (1851-1942) pedaqoji fəaliyyəti və onun dərslikləri. M.H.Rüşdüyənin (1851-1944) pedaqoji fəaliyyəti,tə"lim və tərbiyə haqqında fikirləri **Mənbə**: [1; 2; 3]	2		
9.	**Mövzu**: XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir. **Plan**: XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda məktəblərin vəziyyəti (ibtidai məktəblər,şəhər məktəbləri,ali ibtidai məktəblər, "Rus-müsəlman" məktəbləri,dini məktəblər,oğlan və qız progimnaziya və gimnaziyaları,"Müqəddəs Nina" məktəbləri,realnı məktəblər,Mariya gimnaziyaları). Mətbuatın maarif və tərbiyə məsələlərində mövqeyi. Yeni əlifba uğrunda mübarizə və Zaqafqaziya müsəlman müəllimlərinin I və II qurultayları. Müəllim kadrlarının hazırlanması problemi.Yelizavetopol (Gəncə) müəllimlər seminariyasının təşkili. Əlibəy Hüseynzadə (1864-1940),Əhmədbəy Ağayev (1869-1939),Gəlil Məmmədquluzadə (1866-1932),Mirzə Ələkbər Sabir (1862-1911), Firidunbəy Köçərli (1863-1920), Abbas Səhhətin (1874-1918) pedaqoji fəaliyyəti və tə"lim-	2	2	

	tərbiyəyə dair fikirləri. Mahmud Mahmudbəyov (1863-1923),Məmmədağa Şahtaxtlı (1848-1930),Fərhad Ağazadə (1880-1931),Üzeyir Hacıbəyovun (1885-1948) pedaqoji fəaliyyəti və ideyaları. **Mənbə**: [1; 3; 7]			
10.	**Mövzu**: ADR dövründə məktəb və pedaqoji fikir. Xalq təhsili sahəsində Azərbaycanda bolşeviklərinin siyasəti. **Plan**: Oktyabr çevrilişindən sonar Rusiyada məktəblərin yenidən təşkili,Ba-kı Xalq Komissarlar Sovetinin məktəb və maarif sahəsində dekreti.(May 1918-ci il). N.Nərimanovun (1870-1925) pedaqoji fəaliyyəti və görüşləri. Qazaxda Zaqafqaziya Müəllimlər Seminariyası Azərbaycan şö"bəsinin fəaliyyəti. Bakı Dövlət Universitetinin təşkili. Məmməd Əmin Rəsulzadənin (1884-1955) həyatı,fəaliyyəti və ictimai pedaqoji görüşləri. Əhməd Cavadın (1882-1937) həyatı,fəaliyyəti və dünya görüşü. **Mənbə**: [1; 4; 5]	2	**2**	
11.	**Mövzu** Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikrin inkişafı. (1920-ci ildən hazırkı dövrə qədər). **Plan**: Respublikada sovet məktəbinin təşkili üzrə ilk tədbirlər: A) Azərbaycan mədəniyyət və maarif işcilərinin ilk qurultayı; B) Gəncə, Tovuz və Cavanşir qəza məktəblərinin qurultayı. Azərbaycan müəllimlərinin ilk qurultayı. Məktəb şəbəkəsinin genişlənməsi.Pedaqoji məktəblər.Əlifba islahatı. 1936-1980-ci illərdə Azərbaycanda məktəb təşkililnin inkişafı, məktəb və pedaqojı elmın inkışafının əsas istiqamətləri. Hacı Kərim Sanılı, S.S.Axundov, A.Ş.Axundov, A.Ş.Talıbzadə, S.B.Vəkilov, Ə.Seyidov, M.Muradxanovun pedaqojı görüşləri Azərbaycan Respublikası məktəblərinin vahid əsasnaməsi haqqında. **Mənbə**: [8]	2		
12.	**Mövzu**: Azərbaycanda sovet təhsil sistemi və pedaqoji elmin inkişafı. **Plan**: Azərbaycan sovet məktəbinin təşkili üzrə ilk tədbirlərin keçrilməsi. Azərbaycan müəllimlərinin ilk qurultayı. Məktəb şəbəkəsinin genişlənməsi. Əlifba islahatı. 1936 – 1980 – ci illərdə Azərbaycanda məktəb təşkilinin inkişafı, məktəb və pedaqoji elmi inkişafının əsas istiqamətləri. **Mənbə**: [9]	2		
13.	**Mövzu:** Azərbaycanda Sovet məktəbinin böhranı. Fasiləsiz təhsilin milli konsepsiyası **Plan**: Azərbaycanda Sovet məktəbinin böhranı. Fasiləsiz təhsil - Yaxud ömrü boyu öyrənməli. **Mənbə**: [10]	2	2	
14.	**Mövzu**: Müstəqil Azərbaycan Respublikasi Təhsil Qanunu Konstutisiyası**.** **Plan**: Konstitusiyanın yaranma tarixi haqqında anlayış. Sovet dönəmində Azərbaycan SSR-in Konstitusiyasındakı dəyişiliklərin əhəmiyyəti. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının qəbul olunmasının zəruriliyi və əhəmiyyəti. Azərbaycan Respublikasının konstitusiyasını öyrənmək və ona hörmət etmək hər bir azərbaycanlının vətəndaşlıq borcudur. Təhsil haqqında Azərbaycan respublikasının qanunu. **Mənbə**: [11]	2		
15.	**Mövzu**"Azərbaycan təhsil siyasətində Heydər Əliyev mərhələsi və müstəqil Azərbaycan Respublikasının inkişafında onun rolu. **Plan**: . Heydər Əliyev və milli təhsil quruculuğu. .Heydər Əliyev və Azərbaycanda ali təhsilin inkişaf tendensiyaları. .Gənc nəslin tərbiyəsində Heydər Əliyev irsinin rolu. Çağdaş pedaqoyi fikir tarixində böyük hadisə. H.Əliyevin elmə, ana dilinə, mədəni irsə münasibəti. H.Əliyev mənəvi tərbiyə haqqında. H.Əliyev müəllim haqqında. H.Əliyev bədən tərbiyəsi və idman haqqında **Mənbə**: [10; 12]	2	1	
	Cəmi:45 saat	**30s.**	**15s.**	

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Təlim nəticəsində magistrantların əldə etməli olduqları vərdiş və bacarıqlar:

- Məktəb və pedaqoji fikir tarixi anlayışının mahiyyəti və məzmunu;
- Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixinin məzmunu və əsas vəzifələri
- Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikrinə verilən pedaqoji tələblər

- Azərvaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixinin nəzəri və təcrübi fəaliyyətini əks etdirən qaynaqların qiymətləndirilməsi

Öyrənən tanış olur:

- Pedaqogika tarixinin təşəkkül mərhələləri
- Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixinin sistemli araşdırılması
- Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikrinin mütərəqqi konsepsiyalarına aid biliklərin əldə olunmasını
- Pedaqoji fikir tarixini zənginləşdirməyin metodoloji prinsiplərini, başlıca qanunauyğunluqlarını

XII. Fənn üzrə təlim nəticələri:

-qədim və orta əsrlər dövründə təhsilin, o cümlədən ibtidai təhsilin xüsusiyyətlərini, hər bir dövrün spesifik əlamətlərini, filosofların və mütəfəkkirlərin əsərlərini təhsilin inkişafı kontekstində təsvir edir.
-yeni və ən yeni dövrlərdə ibtidai təhsilin inkişaf tendesiyalarını, hər bir dövrün spesifik xüsusiyyətlərini, filosofların və maarifçilərin əsərlərini ibtidai təhsilin inkişafı kontekstində izah edir.
-qədim dövrlərdən bu günə qədər ölkəmizdə ibtidai təhsilin inkişafının əsas mərhələlərini müqayisəli şəkildə şərh edir.
-yeni və ən yeni dövrdə xarici ölkələrdə və Azərbaycanda elmi-pedaji fikrin inkişafının əsas mərhələlərini fərqləndirir.
-klassik pedaqoji irsin mütərəqqi ideyalarından təhsil sahəsindəki problemlərin həllində yaradıcılıqla istifadə edir.
-dünya təhsil və pedaqoji fikir xəzinəsinə verdiyi töhfəyə görə öz millətinə hörmət hissinin formalaşmasını, bunun üçün təhsil-tərbiyə ənənələrinin keçmişi, bu gün haqqında pedaqoji fakt və hadisələri ümumiləşdirir.

XIII. imtahan sualları:

1. Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi kursunun məqsədi, vəzifələri və qurluşu.
2. “Avesta”da əqli və əxlaq tərbiyəsi məsələləri.Zərdüştlük.
3. Quranda əxlaq tərbiyəsi məsələləti.
4. “Kitabi Dədə-Qorqud”dastanında tərbiyə məsələləri.
5. Orta əsrlər dövründə Azərbaycanda mədəniyyətin inkişafı.
6. Nizami Gəncəvinin (1141-1209) əsərlərində təlim və tərbiyə məsələləri.
7. Nəsrəddin Tusinin (1201-1274) “Marağa rəssədxanası”.”Əxlaqi-Nasirin”əsərində təlim-tərbiyə məsələləri.
8. Əvhədi Marağayi (1275-1333),İmadəddin Nəsimi (1369-1417) və Ş.İ.Xətainin (1486-1524) əsərlərində tərbiyə və təlim məsələləri.
9. M.Füzuli (1498-1556) tərbiyə və təlim haqqında.
10. Qövsi Təbrizi (XVII əsr) və Saib Təbrizi (1610-1676) tərbiyə haqqında.
11. M.P.Vaqifin (1717-1797) müəllimlik fəaliyyəti.
12. Zaqafqaziya məktəblərinin 1835 və 1848-ci il nizamnamələri.
13. Qafqaz Təhsil Dairəsinin yaradilması. Müsəlman məktəbləri.
14. Azərbaycanda qadın təhsilinin ümumi vəziyyəti
15. 1860-1880-ci illərdə Azərbaycanda məktəb təhsilinin vəziyyəti.
16. A.O.Çernyayevski (1840-1894) və onun pedaqoji fəaliyyəti.
17. Azərbaycanda orta təhsil müəssiələrinin-real və klassik ğimnaziyalarının meydana ğəlməsi.
18. Azərbaycanda xalq maarifi sahəsində çarizmin siyasəti
19. Zaqafqaziya məktəblərinin 1829-cu il nizamnaməsi
20. Qafqaz məktəblərinin 1853-cü il nizamnaməsi və Azərbaycanda ilk ibtidai məktəblərin yaradilması.
21. Ana dili məktəblərinin təşkilində ilk addımlar.
22. H.Zərdabinin (1842-1907) xalq maarifi uğrunda mübarizəsi.
23. S.Ə.Şirvaninin (1835-1888) pedaqoji fəaliyyəti,onun ana dili məktəbi və ana dili dərsliyi.
24. M.T.Sidqi (1854-1904) və M.M.Nəvvabın (1833-1918) ana dili məktəbləri və dərslikləri.
25. S.M.Qənizadə (1866-1937),H.Mahmudbəyovun (1864-1928) pedaqoji fəaliyyəti
26. R.Əfəndiyevin (1851-1942) pedaqoji fəaliyyəti və onun dərslikləri.
27. M.H.Rüşdüyənin (1851-1944) pedaqoji fəaliyyəti,tə”lim və tərbiyə haqqında fikirləri
28. Mətbuatın maarif və tərbiyə məsələlərində mövqeyi.
29. Yeni əlifba uğrunda mübarizə və Zaqafqaziya müsəlman müəllimlərinin I və II qurultayları.
30. Müəllim kadrlarının hazırlanması problemi.Yelizavetopol (Gəncə) müəllimlər seminariyasının təşkili.
31. N.Nərimanovun (1870-1925) pedaqoji fəaliyyəti və görüşləri.
32. Qazaxda Zaqafqaziya Müəllimlər Seminariyası Azərbaycan şöbəsinin fəaliyyəti.
33. Bakı Dövlət Universitetinin təşkili.
34. Məmməd Əmin Rəsulzadənin (1884-1955) həyatı,fəaliyyəti və ictimai pedaqoji görüşləri.
35. Əhməd Cavadın (1882-1937) həyatı,fəaliyyəti və dünyagörüşü.
36. Respublikada sovet məktəbinin təşkili üzrə ilk tədbirlər
37. Azərbaycan müəllimlərinin ilk qurultayı.
38. Məktəb şəbəkəsinin genişlənməsi.Pedaqoji məktəblər.Əlifba islahatı.
39. Azərbaycan Respublikası məktəblərinin vahid əsasnaməsi haqqında.
40. Məktəb şəbəkəsinin genişlənməsi. Əlifba islahatı.
41. Azərbaycanda Sovet məktəbinin böhranı.
42. Fasiləsiz təhsil - Yaxud ömrü boyu öyrənməli.
43. Konstitusiyanın yaranma tarixi haqqında anlayış.
44. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının qəbul olunmasının zəruriliyi və əhəmiyyəti.
45. Təhsil haqqında Azərbaycan respublikasının qanunu.

46. Heydər Əliyev və milli təhsil quruculuğu.
47. Heydər Əliyev və Azərbaycanda ali təhsilin inkişaf tendensiyaları.
48. Gənc nəslin tərbiyəsində Heydər Əliyev irsinin rolu.
49. H.Əliyevin elmə, ana dilinə, mədəni irsə münasibəti.
50. H.Əliyev mənəvi tərbiyə haqqında.

XIV Kollekvium sualları:

I Kollekvium sualları

1.Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir tarixi kursunun məqsədi, vəzifələri və qurluşu.
2.“Avesta”da əqli və əxlaq tərbiyəsi məsələləri.Zərdüştlük.
3.Quranda əxlaq tərbiyəsi məsələləti.
4.“Kitabi Dədə-Qorqud”dastanında tərbiyə məsələləri.
5.Orta əsrlər dövründə Azərbaycanda mədəniyyətin inkişafı.
6.Zaqafqaziya məktəblərinin 1835 və 1848-ci il nizamnamələri.
7.Qafqaz Təhsil Dairəsinin yaradilması. Müsəlman məktəbləri.
8.Azərbaycanda qadın təhsilinin ümumi vəziyyəti
9.A.O.Çernyayevski (1840-1894) və onun pedaqoji fəaliyyəti.
10Azərbaycanda orta təhsil müəssiələrinin-real və klassik ğimnaziyalarının meydana ğəlməsi.

II Kollekvium sualları

1.Azərbaycanda xalq maarifi sahəsində çarizmin siyasəti
2.Ana dili məktəblərinin təşkilində ilk addımlar.
4.H.Zərdabinin (1842-1907) xalq maarifi uğrunda mübarizəsi.
5.S.Ə.Şirvaninin (1835-1888) pedaqoji fəaliyyəti,onun ana dili məktəbi və ana dili dərsliyi.
6.R.Əfəndiyevin (1851-1942) pedaqoji fəaliyyəti və onun dərslikləri.
7.Yeni əlifba uğrunda mübarizə və Zaqafqaziya müsəlman müəllimlərinin I və II qurultayları.
8.N.Nərimanovun (1870-1925) pedaqoji fəaliyyəti və görüşləri.
9.Azərbaycan Dövlət Universitetinin təşkili.
10.Azərbaycan müəllimlərinin ilk qurultayı.

‘’Təhsil və pedaqoji fikir tarixi’’ fənninin sillabusu 050107-İbtidai sinif müəllimliyi ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus “Pedaqogika, psixologiya və incəsənət” kafedrasının 12 sentyabr 2025-ci il tarixli iclasında (protokol №01) müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir.

Fənn müəllimi: dos. S.N.Cəfərov

Kafedra müdiri: dos. A.X.Əliyev